

ARKTİK BÖLGESİNDE GÜVENLİKLEŞTİRME: KIYIDAŞ DEVLETLERİN GÜVENLİK SEKTÖRLERİ ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Murat YORULMAZ

Trakya Üniversitesi Havsa Meslek Yüksekokulu

muratyorulmaz2288@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-3664-0451

Özet

İklim değişikliğinin yol açtığı küresel ısınma ile Arktik bölgesindeki buzulların erimesi, yeni deniz ticaret yollarını ve enerji kaynaklarını ortaya çıkarmıştır. Bu gelişme, Arktik bölgeyi uluslararası politikada çatışma, barış ve güvenlik konularının merkezine taşıdığı gibi kıyıdaş ve kıyıdaş olmayan devletler arasında çok yönlü bir rekabetin oluşmasına yol açmıştır. Nitekim Arktik bölge günümüzde jeopolitik bir rekabet alanına dönüşmüştür. Bu bağlamda özellikle kıyıdaş devletler, ulusal güvenlikleri ve çıkarları doğrultusunda bölgeye yönelik stratejiler geliştirmekte ve stratejileri içerisinde belirli konulara dikkat çekmektedirler. Bunlara ve dikkat ettikleri konulara Arktik bölgeye ilişkin söylemleri içerisinde de yer vermekte ve bazı güvenlik dışı konuları güvenlik sorunu haline dönüştürmektedirler. Bu durum, kıyıdaş devletlerin güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde silahlanma faaliyetlerine dayanak teşkil etmektedir. Bölgedeki silahlanma üzerindeki en önemli faktör, kıyıdaş devletlerin kendi aralarında yaşadıkları kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge anlaşmazlığıdır. Kıyıdaş devletler arasında egemenlik alanlarının korunması ve genişletilmesi açısından da rekabet söz konusu olup bu bağlamda hak iddialarını Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığı Komisyonu'na taşımaktadırlar. Bölgenin hukuki durumunu belirleyen uluslararası bir antlaşmanın olmaması, kıyıdaş devletlerin ulusal çıkarları doğrultusunda belirledikleri konuları güvenlikleştirmelerine ve bunu da dayanak göstererek bölgedeki sınırları içerisinde silahlanma faaliyetlerinde bulunmalarına sebep olmaktadır. Kıyıdaş devletlerin bölge üzerinde askeri güç kapasiteleri açısından rekabet etmeleri, bölgenin güvenliğine yönelik tehdit algısının oluşmasına yol açmakta ve güvenlikleştirdikleri konuların farklılığına dikkat çekmektedir. Öte yandan kıyıdaş devletlerin söylemleri içerisinde ele aldıkları konuların güvenlik sektörleri açısından farklılık arz ettiği görülmektedir. Çalışmanın amacı, kıyıdaş devletlerin Arktik söylemleri içerisinde dile getirdikleri konuları farklı ve benzeyen yönleri ile güvenlikleştirme teorisi bağlamında karşılaştırmak ve ilgili konuların hangi güvenlik sektörleri içerisinde yer aldığını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Arktik Bölge, Güvenlik, Güvenikleştirme, Güvenlik Sektörleri, Kıyıdaş Devletler.

Jel Kodu: F50

ARCTIC CINQUE AND SECURITIZATION: THE ANALYSIS OF LITTORAL STATES' SECURITY SECTORS

Abstract

The melt of glaciers in the region of Arctic through global warming emerged from climate change has revealed new sea trade routes and energy resources. This evolvement has hauled Arctic region to the center of conflict, peace and security issues in international policy and it has also caused to reveal a versatile rivalry among littoral or non-littoral states. Thus, Arctic region has become a land of geopolitical rivalry. In the context of geopolitical rivalry, the littoral states, especially, have constituted the self-strategies to Arctic region in terms of their national security and interests and they have drawn attention to some issues in their Arctic strategies. The littoral states have also included their strategies and issues remarked in their Arctic discourses, and they have transformed some non-safety issues to security problem. This circumstance has provided basis for the littoral states' armament activities in the light of securitization theory. The main factor of the armament in the region is the conflict on continental shelf and exclusive economic zone among the littoral states. There is a rivalry in terms of the preservation and enlargement of sovereignty lands among the littoral states and in this context, the littoral states have applied for their legal claims to the Commission on the limits of the Continental Shelf (CLCS). Because of the absence of an international treaty determining legal status of the region has caused the securitization of the issues remarked of the littoral states and their armament in the region. The rivalry among the littoral states in terms of military capacity has caused to comprise the threat perception related to the Arctic region and has drawn attention to the discrepancy of the issues securitized by the littoral states. On the other hand, it is seen that the issues remarked by the littoral states in their Arctic discourses have differed from each other. The aim of the study is to compare the issues remarked by the littoral states with their akin and different aspects in the context of securitization theory and to reveal the issues related to securitization have been in terms of security sectors.

Keywords: Arctic, Security, Securitization, Security Sectors, Littoral States.

Jel Code: F50

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler disiplininin çalışma alanlarından biri olan barış ve çatışma çözümü, bir bölgenin uluslararası sistemde geniş ölçekli olarak barış, çatışma ve güvenliğe etkisini araştırmaktadır. Özellikle 21. yüzyılda bu konulara ilişkin çalışmalar hız kazanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde bir yandan güvenlik kavramının derinleşmesi ve genişlemesi öte yandan kaynakların tükenmesi bağlamında dünya üzerinde zengin kaynaklara sahip olan coğrafyalarda çatışmanın giderek artacağını söylemek mümkündür. Bu durumun da disiplin içerisinde barış ve çatışma çözümü odaklı çalışmaların yoğunluk kazanacağına işaret etmektedir.

Dünya üzerinde keşfedilmeyen enerji kaynaklarının tahmini %25'lik kısmına sahip olduğu düşünülen Arktik bölgesinin jeopolitik önemi her geçen gün artmaktadır. Bölge, zengin doğal kaynaklara sahip olmasının yanında ticaret açısından yeni deniz yollarının oluşturulmasına olanak sağlaması sebebi ile stratejik önemdedir. Bu durum, kıyıdaş devletlerarasında jeopolitik bir çatışmaya ve rekabete yol açmaktadır. Kıyıdaş devletler (Arktik Beşlisi: ABD, Rusya, Kanada, Norveç ve Danimarka) ekonomik, siyasi, ulusal güvenlik çıkarları ve amaçları doğrultusunda 20. yüzyılın başlarından günümüze değin bölge adına egemenlik hakları iddialarını gündeme getirmektedirler. Egemenlik hakkındaki anlaşmazlıkların temelinde ise Arktik bölgenin hukuki statüsünü belirleyen uluslararası bir antlaşmanın olmayışı yatmaktadır. Bu sebeple ilgili devletler gerçekleştirecekleri faaliyetleri ikili anlaşmalarla çözüme kavuşturmaktadırlar. Kıyıdaş devletler amaçladıkları kazanımlara ulaşmak adına her geçen gün önleyici tedbirlerini ve askeri yatırımlarını arttırmaktadırlar. Tarihsel açıdan bölge üzerindeki mücadeleye bakılacak olursa 1900'lü yılların başında kıyıdaş devletler kendi aralarında ticari açıdan sektör paylaşımı yaparak Kuzey Kutup noktasını sınır olarak belirlemişlerdir. Soğuk Savaş dönemine kadarki süreçte bölge, kıyıdaş devletlerarasında faaliyet alanlarına ilişkin paylaşım konusu olarak kalmaya devam etmiştir. Soğuk Savaş döneminde ise bölge ABD ve Rusya açısından tarafların en yoğun rekabet alanlarından biri olmuştur. Bölgenin tarihsel süreçte Soğuk Savaşın bitimine kadar kazandığı jeostratejik önem bugün itibari ile siyasi ve ekonomik açıdan jeopolitik bir öneme evrilmiş durumdadır. İçinde bulunduğumuz 21. yüzyılda uluslararası politikanın ana gündemlerinden biri olmaya devam etmektedir. Bölgenin artan bu önemi, kıyıdaş ve kıyıdaş olmayan devletlerarasında çok yönlü bir rekabete sebep olmaktadır. Özellikle kıyıdaş devletlerin bölgedeki hak iddiaları, ulusal çıkarları ve güvenlikleri adına silahlanma¹ yarışı içine girmiş bulunmaları rekabet adına önemli bir göstergedir. Ancak, Arktik beşlisi olarak bölgenin korunması adına barış temelli çabaları ve girişimleri de söz konusudur. Ne var ki, Arktik beşlisinin iyi niyet çerçevesindeki söylemlerine rağmen silahlanma girişimleri güvenlik ikilemi doğurmaktadır. Bölge üzerinde hak sahipliği iddiaları olan İsveç, İzlanda ve Finlandiya'nın ise silahlanmaya karşı net tavır ve tutumları ile uluslararası hukuk kurallarının uygulanması talepleri devletlerarası ilişkilerde karmaşıklığa ve kısır döngüye sebep olmaktadır. Bu durum, özellikle kıyıdaş devletlerin silahlanma çabalarının sebeplerinin ne olduğu sorunu gündeme taşımaktadır. Bilindiği üzere, alan yazında ilgili devletlerin silahlanma girişimlerine geniş yer verilse de sebepleri konusunda yeterli çalışma yoktur.

Bu çerçevede çalışmada Arktik beşlisinin silahlanma sebeplerini birbirlerine benzeyen ve farklı yönleri ile güvenlikleştirme teorisi ve teorinin güvenlik sektörleri analizi çerçevesinde ortaya koymak amaçlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Arktik beşlisinin bölgeyi nasıl tanımladıklarını, silahlanma sebepleri ve bölgeye ilişkin güvenlikleştirilen konular bağlamında söylem analizi ile açıklamaktır. Bu amaçla çalışma üç ana bölümde geliştirilmiştir. Birinci bölümde, güvenlik çalışmalarının gelişimi, Kopenhag Okulu ve okulun güvenlikleştirme teorisi bağlamında sektörel analiz seviyeleri açıklanmaktadır. İkinci

¹ Ulusal savunma gücünün dolayısıyla da ulusal sınırlar içindeki askeri kabiliyet ve kapasitenin artırılması adına yapılan yatırım, yenileme ve artırım kastedilmektedir.

bölümde, güvenikleştirme teorisi perspektifinde kıyıdaş devletlerin silahlanma çabaları incelenmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise kıyıdaş devletlerin güvenlik sektörleri analizi, söylem ve güvenikleştirilen konular üzerinden analiz edilmektedir.

1. KOPENHAG OKULU: GÜVENLİKLEŞTİRME TEORİSİ VE GÜVENLİK SEKTÖRLERİ

Tarihsel açıdan güvenlik çalışmaları da uluslararası ilişkiler disiplini gibi Batı temelinde oluşmuş ve gelişmiştir. Güvenlik çalışmalarının ortaya çıkışının temelinde savaşların yıkıcı etkileri ve devletleri bu yıkıcı etkilerden koruma düşüncesi yer almaktadır. Alana ilişkin çalışmalar özellikle II. Dünya Savaşı sonrası süreçte hız kazanmıştır. Bu dönem öncesi çalışmalar, daha çok askeri konuların devlet-merkezli olarak analiz edilmesi üzerine yoğunlaşmış ve stratejik nitelikli çalışmalar olarak yer almıştır. 1940-1980 arasında güvenlik analizinin neredeyse tek hâkimi olan Stratejik Çalışmalar güvenliğinin yalnızca askeri sorunlar çerçevesinde algılanması gerektiği ve devlet-merkezli analizlerin yetersiz olduğu anlayışıyla 1970’lerde sorgulanmaya başlamıştır (Akgül-Açıkmeşe, 2011: 46-47). 1945 sonrası dönemde kavramsal gelişmelere paralel olarak bir değişim ile savunma ve savaş kavramları yerini ‘güvenlik’ kavramına bırakmıştır. Bu bağlamda güvenlik çalışmalarının askeri güvenlik anlayış ve temelden çıkararak sivilleşme eğilimine girdiğini söylemek mümkündür. Soğuk Savaş döneminin başlaması ile birlikte alana ilişkin temel yaklaşım olarak bugün geleneksel olarak ifade edilen ‘Gerçekçi Okul’ yaklaşımıdır. Buna göre güvenlik tehdidi, askeri tehdit olarak ifade edilmekte ve devletin varlığının korunup sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Gerçekçi anlayışın güvenlik tehdidi tanımlamasında kuvvet kullanımı esas kılınmakta ve güvenlik, kavramsal olarak politikanın farklı bir türevi olarak açıklanmaktadır. Ayrıca “Gerçekçi Okul” yaklaşımına göre güvenlik sorunları, siyasal sorunlar olarak değerlendirilirken her siyasal sorunun taraflar arasında güvenlik sorununa dönüşmediği savunulmaktadır. Waltz’un da (1979) ifade ettiği üzere devletlerarası ilişkiler, belirli bir ölçütte şiddet temelinde şekillenmekte ve bu sebeple devletler her an kuvvet kullanmaya hazır bulunmaktadır. Devletlerarası doğa hali, savaş halidir (s.102-103). Anlaşıldığı üzere gerçekçi yaklaşımın tarihsel altyapısı ve günümüz şekli ile temel savunusu, devletlerin karşılaştığı temel güvenlik problemi kuvvet kullanımı ya da buna ilişkin tehdittir.

Temeli “Gerçekçi Okula” dayanan geleneksel güvenlik anlayışı her ne kadar “Gerçekçi Okul” başlığı altında klasik gerçekçilik, yeni gerçekçilik ve yeni-klasik gerçekçilik olarak ayrılrsa da temel hipotez olarak “devletin varlığının korunup sürdürülmesinin yegâne yolu, askeri güç/kuvvet kullanımı” ifade edilmektedir. Devlet-merkezli yaklaşım ile ulusal bağımsızlık ve egemenlik temel referans nesnesi olarak gösterilmektedir. Soğuk Savaş döneminin uluslararası sistem açısından doğurduğu nükleer ve askeri tehditlerin güvenlik çalışmalarını dar bir alana sıkıştırması sebebi ile 1970’li yıllarda alana ilişkin yeni yaklaşımlar görülmeye başlamıştır. 1970’li yıllarda “Barış Çalışmaları” ana akım strateji çalışmalarına bir eleştiri olarak ortaya çıkmış ve bu ana akım çalışmaların nükleer koşullardaki devlet temelli bakış açılarının ahlaki sonuçları konusunda özeleştirici yapmamasından şikâyet etmiştir (Baysal ve Lüleci, 2015: 67). Yeni yaklaşımlar, derinleştirme ve genişletme perspektifinde güvenliğinin kavramsal olarak salt askeri güç/kuvvet ve tehdit denkleminde çıkartılması mantığında yol

izlemişlerdir. Güvenlik kavramının içerisinde kimlik, etnisite, çevre, ekonomi, göç, sağlık, vb. gibi sorunlar yer almış ve güvenlik tehdidi kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu açıdan, 1970'li yıllardan sonra ve Soğuk Savaş'ın bitimi ile güvenlik kavramını sadece kuvvet kullanımı ya da kullanım tehdidi ile bağdaştırmayan, güvenlik kavramı ve kavram üzerindeki etkilere devlet dışı aktörleri de katarak derinleşme ve genişleme sağlayan yaklaşımların varlığı söz konusu olmuştur. Bu yaklaşımlardan biri de Kopenhag Okulu güvenlikleştirme yaklaşımıdır.

İsmi Bill MacSweeney tarafından alan Kopenhag Okulu'nun temeli, Kopenhag Üniversitesi'nin Barış ve Çatışma Araştırma Merkezine dayanmaktadır. Okulun gelişimine katkı sağlayan iki önemli isim, Barry Buzan ve Ole Wæver'dır. Kopenhag Okulu, uluslararası güvenlik alanına güvenlikleştirme/güvenlik dışılaştırma, bölgesel sektörel güvenlik ve bölgesel güvenlik kompleksleri teorileri ile katkı sağlamıştır. Kopenhag Okulu, güvenlik çalışmalarına yeni-klasik gerçekçi ve inşacı yaklaşımlar çerçevesinde analiz düzeyi oluştursa da devlet merkezde tutulmaktadır. Ancak gerçekçi yaklaşımın ana argümanları da dikkate alınmaktadır. Okul, güvenlik kavramını derinleşme ve genişleme bağlamında askeri, çevresel, toplumsal, siyasi ve ekonomik sektörler başlıkları altında değerlendirmektedir. Güvenlik tehditlerini oluşturan unsurların neler olduğu konusunu okulun güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde detaylı analiz etmek mümkündür. Güvenlik kavramı ise okulun yaklaşımı açısından söz-edim olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, söz-edimler vasıtasıyla herhangi bir konu ya da konular güvenlik sorunu haline getirilmektedir. Bu durum 'güvenlikleştirme' olarak adlandırılmaktadır. Kavram olarak güvenlikleştirme, Kopenhag Okulunun öncü isimlerinden olan Ole Wæver tarafından "Securitization and Desecuritization" (Güvenlikleştirme ve Güvenlik Dışılaştırma) adlı makalesinde ilk kez alan yazın ile tanışmıştır. Okula göre güvenlikleştirme, "politik temelli kitlelerde yer alan değerli bir özneye yönelik tehdit oluşturan ve bu tehdidin ortadan kaldırılması için acil ve sıra dışı önlemler alınması gerekliliğini sağlayan özneler arası bir anlayışın ve yaklaşımın oluşturduğu söz-edimi" olarak tanımlanmaktadır (Buzan ve Wæver, 2003: 491-492).

Güvenlikleştirme teorisine göre herhangi bir konunun güvenlik ile ilişkilendirilmesi o konuyu güvenlik problemine dönüştürmektedir. Teorinin inşacı bir bakışa sahip olması sebebiyle bahsedilen konunun gerçek anlamda güvenlik adına bir tehdit olup olmadığı üzerinde durulmamaktadır. Temel vurgu, söz-edim yoluyla algı ve söylem bağlamında ilgili konunun güvenlik kapsamında önemsenmesi üzerinedir. Teori, güvenliği özneler arası bir inşa süreci olarak ifade etmektedir. Aynı zamanda tehditlerin algılanması ve tanımlanmasında söz-edimi teorisi temel referans olarak kabul görmektedir. Ancak söz-edimi teorisi dışında Okul, siyaset teorisi ve sosyal inşacılık anlayışını da katarak kendine özgü bir güvenlik söz-edimi anlayışı ortaya koymuştur. Okulun kendi güvenlik söz-edimi anlayışı çerçevesinde üç temel edimden söz etmek mümkündür. Sırasıyla şunlardır; Sorun olarak gösterilen konunun varlığına ilişkin tehdit olarak gösterilmesi, tehdit olarak gösterilen konunun acil ve sıra dışı önlemler alınmasını gerekli kılması ve hedef kitlenin, acil ve sıra dışı önlem alınması gereken varlıkla ilişkilendirilen tehdide yönelik söylemi kabul etmesi. Wæver'ın da (1995) belirttiği üzere tehdit elitler tarafından söz-edimi yoluyla gündeme taşınmakta ve hedef kitlenin tehdidin

varlığını kabul etmesi beklenmektedir (s.51-52). Güvenikleştirme teorisine göre hedef kitle tehdidin varlığını kabul etmezse bir güvenlik tehdidinden söz etmek mümkün değildir. Kopenhag Okulunun güvenikleştirme teorisi açısından bir konu ya da sorun siyasal söz-edim ve sosyal inşacı yaklaşımlar ile birlikte harmanlanarak güvenikleştirilmekte ve böylelikle güvenlik tehdidine dönüştürülmektedir. Güvenikleştirmede temel amaç güvenlik adına tehdit oluşturduğu düşünülen konu ya da sorunun söylem yoluyla özneler arasında yeni bir gerçeklik olarak sunulmak istenmesidir. Diğer bir ifadeyle, teori açısından metin üzerinden okuma yapılarak güvenlik tehdidi tanımlanmakta ve ortaya konmaktadır. Bu hususta aktörlerin yazılı metinleri ve söylemleri dikkate alınmaktadır. Bu anlamda Kopenhag Okulu ilke olarak Derrida'nın "metnin dışında bir şey yoktur" felsefesini benimseyerek, içinde bulunulan şartlardan bağımsız bir güvenlik inşasından bahsetmektedir (Akgül-Açıkmeşe, 2011: 65). Özetle, güvenikleştirme siyasi çıkarlar temelinde güvenlikle ilişkili olmayan bir konunun söz-edimler vasıtasıyla güvenlik kapsamına alınması ve bir tehdit olarak gösterilmesi sürecini ifade etmektedir.

Kopenhag Okulunun uluslararası güvenlik çalışmalarına diğer katkısı da kapsamı genişleyen güvenlik kavramını askeri tehditler dışında ele alarak farklı güvenlik sektörleri oluşturmasıdır. Bu açıdan katkı sağlayan isimler arasında Barry Buzan ve Richard H. Ullman yer almaktadır. Buzan'a göre, güvenliği askeri, siyasi, ekonomik, çevresel ve toplumsal açılardan ele alan güvenlik sektörleri belirlemiştir. Buzan'ın sektör tanımlamasında temel vurgu, uluslararası sistem içerisinde sektörlerin gerçekliğe ilişkin bütünü sektörün kendisi ile ilgili olan kısmına/boyutuna odaklandığı üzerinedir. Ullman ise bireylerin ve hükümetlerin güvenlik tehditlerini algılama biçimlerinden yola çıkarak güvenlik kavramının doğal afetlerin ve çevre felaketlerinin de güvenlik tehdidi olarak kabul edilerek genişletilmesi gerektiğini savunmuştur. Nihayetinde güvenlik kavramına beş yeni sektör (askeri, siyasi, ekonomik, çevresel ve toplumsal) eklenmiştir. Sektörler sahip oldukları birimler ve birimler arası ilişki ve işleyiş açısından önem kazanmaktadır. Ancak güvenlik sektörleri birbirlerinden bağımsız gözükseler de bütünü parçasıdırlar ve değerlendirilmeleri esnasında birbirleri ile olan ilişkileri ve etkileşimleri dikkate alınmalıdır. Neticede güvenlik, sektörlerin birleşiminden oluşmaktadır. Sektörler açısından askeri güvenlik kuvvet kullanımına dayalı ilişkiler; siyasi sektör, iktidar, yetki ve yönetim ilişkileri; ekonomik sektör, finansal kaynak, üretim ve pazarlama ilişkileri; toplumsal sektör, ulusal kimlik, dil, din ve kültür ilişkileri; çevresel sektör, doğa, ekolojik sistem ve insan hareketleri ilişkileri ile ilgilidir (Buzan vd., 1998: 7).

Askeri güvenlik sektörü, devletlerin askeri kapasiteleri, bu kapasiteleri ile kuvvet kullanımları ve savunma kapasiteleri bağlamında devletlerin karşılıklı olarak birbirlerini nasıl algıladıklarına dair ilişkiler ile ilgilidir. Askeri güvenlik sektöründe devlet etkin konumunu korumaktadır. Devletin egemenliğinin sürdürülmesi açısından kuvvet kullanımı geçerli koşul olarak görülmektedir. Ancak sektör açısından askeri olmayan tehditler de önemsenmektedir. Siyasi güvenlik sektöründe hükümet sistemleri, dayandıkları ideolojiler ile yetki ve yönetime ilişkin ilişkilere yer verilmektedir. Siyasi güvenlik sektörünün de temel referans nesnesi devlettir. Ekonomik güvenlik sektörü ise devletin refah düzeyini yükseltmek adına finansal kaynaklar, üretim ve pazarlama alanları arasındaki ilişkiler, bu alanlarda sahip olunan

imkânlar ile ilgilidir. Ekonomik güvenlik sektöründe de bahsi geçen konular “devlet” üzerinden ilişkilendirilmektedir. Yani, devletin ekonomik gücü, sahip olduğu finansal kaynaklar, üretim ve pazarlama kapasitesi ve imkânları ifade edilmektedir. Özetle, ekonomik güvenlik sektörü devletin ekonomik açıdan kötü bir duruma girmesine yol açacak tehditlere karşı alınacak önlemler ile ilgilidir. Ekonomik güvenlik sektöründe devletin sahip olduğu ekonomik güç ile güvenliği arasında doğrusal bir ilişki kurulmaktadır. Toplumsal güvenlik sektörü ise insan ve insan topluluklarının kimliklerini, dillerini ve kültürlerini koruyup geliştirmeleri ile ilgilidir. Diğer bir deyişle, toplumun kültürel kimliği üzerine odaklanmaktadır.

Kopenhag Okulu, toplumu oluşturan tüm bireylerin ulus ya da etnik bir grup içinde sahip oldukları ortak değerlere yönelik tehdidin oluşması durumunda toplumsal bir güvensizlik oluşacağını savunmaktadır. Okul, ekonomik güvenlik sektörü açısından nüfus hareketlerini, etnik çatışmaları, hızlı nüfus artışını, bulaşıcı hastalıkları, mülteci sorunlarını ve kitle imha silahlarının artışını güvenlik tehdidi olarak belirtmektedir. Çevresel güvenlik sektörü de çevrenin ve ekolojik sistemin insan davranışlarından nasıl etkilendiği ve iki tarafın ilişkileri ile ilgilidir. Küresel ısınma, buzulların erimesi, denizlerin ve okyanusların kirlenmesi, tarımsal alanların azalması, gıda terörü ve kıtlık gibi gelişmeler çevresel güvenlik tehdidi kapsamında değerlendirilmektedir.

2. KIYIDAŞ DEVLETLERİN SİLAHLANMA TEMELİNDE ARKTİK POLİTİKALARI

Küresel ısınma ile ulaşılabilir bölge haline gelen Arktik bölge, uluslararası boyutta jeopolitik bir rekabet alanına dönüşmüş ve sadece Arktik Beşlisi arasında değil, bölge dışı aktörler (Çin, Hindistan, Güney Kore ve bazı AB üyesi devletler) arasında da rekabetin odağı durumuna gelmiştir. Rekabetin temeli, bölgenin sahip olduğu hidrokarbon enerji kaynakları ile yeni ve kısa ticaret yollarına imkân sağlamasıdır. İnsanlığın ortak mirası olarak kabul gören Arktik bölgeye öncelikli olarak kıyıdaş devletlerin egemenlik hakları içerisinde yer verilmiştir. Kıyıdaş devletlerin egemenlik sınırları dışında kalan kara ve deniz alanlarının kullanımı ise hukuki açıdan bölge üzerindeki çatışma temelini oluşturmaktadır. Bölge üzerinde çatışma alanları, geçitlerin ve boğazların kullanımı üzerindeki çatışma ile kara parçalarının kullanımı üzerindeki çatışmadır. Mevcut çatışma alanları, kıyıdaş devletlerin kendi aralarındaki deniz yetki alanlarına ilişkin sorunları kapsamaktadır. Bunların başında ise kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sorunları gelmektedir. Sorunların çözümlenememesinin altında yatan en önemli sebep ise bölgenin uluslararası açıdan hukuki statüsünü belirleyen bir antlaşmanın var olmamasıdır (Kapyła ve Mikkola, 2013: 3-4). Bölgenin enerji kaynaklarının gün yüzüne çıkması ve ticaret yolları açısından öneminin artması, bölgedeki aktörler arası rekabeti ve güç mücadelesini arttırmış bulunmaktadır (Jacobsen, 2016: 7). Özellikle Arktik Beşlisinin bölgeye yönelik politikaları ve ulusal güvenlikleri bağlamında sınırları içerisinde ve bölge üzerinde çok boyutlu yapılanmaya ve silahlanmaya yöneldikleri görülmektedir. Ayrıca Beşlinin her birinin Arktik bölgeye ilişkin farklı hedeflere, stratejilere sahip olduğu ve bu bağlamda bölgeyi güvenlikleştirme yaklaşımı ile farklı güvenlik sektörleri çerçevesinde ele aldıklarını söylemek mümkündür.

Topraklarının yaklaşık %60'ını oluşturan Arktik bölge, Rusya açısından kıyı güvenliğini sağlamak ve aynı zamanda 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ile sahip olduğu hakları korumak adına önem arz etmektedir. Rusya'nın Arktik bölgedeki sınırları içinde rezervlerin (petrol ve doğal gaz) yüksek olması, ülke ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Soğuk Savaş döneminde ve öncesinde bölge Rusya açısından daha çok sınırların genişletilmesi ve askeri-stratejik kaygıların ortadan kaldırılması hedefleri bağlamında önem arz etmiştir. 19. yüzyılda bölgede keşif yapan devletlerin artması, Rusya'yı bölge üzerine daha da yoğunlaştırmıştır. ABD, İngiltere ve Almanya'nın balıkçılık ile ilgili keşifler yapması, ulusal güvenlik adına Rusya'yı önlem almaya itmiştir. Bu durum aynı zamanda Rusya'nın Norveç ve İsveç gibi ülkelerle iş birliği yapmasına neden olmuştur. Sovyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması sonrası bağımsız devletlerin ortaya çıkışı neticesinde sahip olduğu yer altı kaynaklarının belirli bir kısmını (Azerbaycan ve Türkmenistan) kaybetmiştir. Bu durum ekonomik açıdan Rusya'yı sıkıntılı bir sürece sokarken iç politik gelişmelerin de istikrarı bozması, Rusya'nın Arktik stratejisini uygulamasını sekteye uğratmış ve bu süreçle birlikte Rusya'nın bölgeye yönelik sadece askeri ve güvenlik odaklı değil, ekonomik, çevresel ve stratejik hedeflerle yaklaşımına sebep olmuştur. Diğer bir ifadeyle, Rusya bölgeye yönelik sadece ulusal güvenliğe odaklı, saldırgan ve revizyonist anlayış ve davranıştan öte bir yaklaşım sergilemeye başlamıştır.

Dönemsel açıdan bakıldığında Rusya, SSCB sonrası çok boyutlu Arktik politikalarını 2008-2010, 2011-2015 ve 2016-2020 olmak üzere üç temel dönemde uygulamaya koymuş ve 2008 ile 2013 strateji belgeleri ile de bölgede ulusal çıkarların korunması esas kılınmıştır. Ayrıca ulusal çıkarların korunması adına uluslararası hukuk çerçevesinde karşılıklı antlaşmalara da yer verilmiştir. Rusya'nın karşılıklı antlaşmalara ve çok taraflı iş birliğine yönelmesinin temel sebeplerinden biri de, Arktik bölgeye sınırı olan diğer dört devletin de NATO üyesi olmaları ve bu devletleri ulusal güvenliği adına tehdit olarak görmesi ve karşısına almak istememesidir. Rusya bölgedeki hak iddialarına ilişkin ilk adımı, 2001 yılında Birleşmiş Milletler (BM) Komisyonu'na kıta sahanlığının genişletilmesi talebi başvurusu ile yapmıştır. Rusya'nın bu hamlesi uluslararası kamuoyu, kıyıdaş devletler ve bölge dışı aktörler tarafından olumsuz karşılanmış ve kınanmıştır. Ayrıca Rusya'nın 2007 yılında Arktik Okyanusu tabanına titanyum bayrak dikmesi, ikinci kez Rusya'nın uluslararası ölçekte olumsuz algılanmasına ve kışkırtıcı hamlesine örnek olmuştur. Özellikle Rusya'nın bu kışkırtıcı hareketi kara bir propaganda ve tekrar yayılcı politikaya dönüş olarak nitelendirilmiştir (Dostri, 2017: 113-114).

Rus oşinografi uzmanı ve kutup kâşifi Arthur Chilingarov'un da Rusya'nın Arktik bölgede tüm unsurları ile varlığını koruması gerektiği ve Arktik bölgenin Rusya'ya ait olduğu söylemleri uluslararası kamuoyundaki olumsuz algıyı daha da tetiklemiştir (Cohen, 2011: 15). Tepkiler karşısında Rusya, Devlet Başkanı Medvedev'in 2008 yılı Eylül ayında duyurduğu "2020 ve sonrasına kadar Rusya'nın Arktik Bölgesi Devlet Politikasının Temelleri" strateji belgesi ile 1926 tarihli Arktik sınırları kabul ettiğini ve bölge devletleri ile bundan sonra uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde hareket ederek iş birliği içinde olacağını beyan etmiştir (Hunter, 2017: 190). Ayrıca Arktik Konsey'in güçlendirilmesi ve AB ile ortak

faaliyet alanlarının oluşturulması gerekliliği de vurgulanmıştır. Bu bağlamda Rusya'nın bölgedeki ulusal çıkarları arasında Arktik bölgenin tüm unsurları ile stratejik kaynak üssü olarak değerlendirilmesi, bölgede barış ve huzurun iş birliği ile tesis edilmesi ve bölgenin sahip olduğu ekosistemin korunması yer almaktadır (Medvedev, 2020). Rusya'nın iyimser yaklaşımı uluslararası kamuoyu ve bölge devletleri tarafından olumlu karşılanmışsa da bu durum Rusya açısından uzun soluklu bir yaklaşım olmamıştır. 2008 yılında bölgeye savaş gemisi gönderen Rusya'nın 2009 yılında Arktik bölgede askeri bir güç oluşturacağını bildirmesi ve akabinde 2013 yılında devlet başkanı Vladimir Putin'in imzaladığı strateji belgesi (askeri doktrin) ile bölgede gerginlik oluşmuş ve tırmanışa geçmiştir. Rusya 2013 strateji belgesi ile SSCB döneminden Arktik bölgede kalan askeri üslerini açmış ve erken uyarı için radar sistemi inşa etmiştir. Ayrıca, Putin bölgenin ulusal güvenlik çerçevesinde savunulması adına "Arktik Kuvvetler Birliği" kurulması talimatını vermiştir. Bu gelişmeler ışığında, Rusya'nın bölgeye bakış açısının ulusal güvenlik ve ekonomik çıkarlar temelinde şekillendiğini söylemek mümkündür. Güvenlik özelinde bakılacak olursa, askeri unsurlarını operasyonel açıdan bölge üzerinde tesis etmek ve bölge üzerinde hak sahibi olduğu sınırların güvenliğini sağlama niyetinde olduğu açıkça görülmektedir. Öte yandan Rusya'nın federal bir güvenlik sisteminin oluşturulması gerekliliğine sürekli dikkat çekmesinin altında yatan sebeplerden biri de ekonomik çıkarlarını koruma çabası olarak ifade edilebilir. Açıkça görülmektedir ki Rusya, 2001 sonrası süreçte bölge üzerindeki hak iddialarına, çıkarlarına ve ulusal güvenliği adına saldırgan ve revizyonist bir yaklaşım sergilemeye yeniden başlamış bulunmaktadır. Bu bağlamda bölge üzerindeki silahlanma girişimleri, nükleer buz kırıcı geminin inşa edilmesi ve bölgedeki limanların yeniden faaliyete geçirilmesi çabaları Rusya'nın bölge üzerindeki rekabete mevcut girişimleri ile ivme kazandırdığı söylenebilir. Bu durum bölge devletlerini, bölge dışı aktörleri ve uluslararası kamuoyunu bölgede barış, huzur, istikrar ve iş birliği adına tedirgin etmektedir. Sonuç olarak, Rusya bölgedeki ulusal güvenlik ve ekonomik çıkarları adına uluslararası hukuk kurallarına riayet eden ve iş birliği odaklı aktör olarak kendisini tanımlamasına ve BMDHS'ne dayalı eylemlerde bulunmasına rağmen bölge üzerinde silahlanma girişimlerini arttırması ve silahlanma girişimlerini söylem pratikleri ile güvenleştirme çabasında olması, kıyıdaş devletler ve bölge dışı aktörler açısından tehdit oluşturmakla birlikte Rusya'nın saldırgan ve revizyonist yaklaşım içinde olduğu yorumunu gündeme taşımaktadır.

1867 yılında Alaska'yı Rusya'dan satın alması ile Arktik bölgeye kıyıdaş devlet olan ABD, 1982 tarihli BMDHS'ni imzalaması ancak Senato tarafından kabul edilmemesi ile birlikte Arktik bölgesine uluslararası politika ve kamuoyu nezdinde adım atmış ve çoğunlukla bölgenin sahip olduğu ekosistemin korunması ve münhasır ekonomik bölgede (MEB) geçiş yolları serbestisi üzerine odaklanmıştır. ABD'nin Arktik bölgeye ilişkin ulusal ve enerji güvenliği ile ekonomik çıkarları bağlamında adım atması ise Arktik bölgenin sahip olduğu enerji rezervlerinin tahmin edilenden fazla olduğunun gün yüzüne çıkartılması ve kıyıdaş devletler içerisinde bu durumdan en çok Rusya'nın faydalanacak olması ile başlamıştır. Ancak, ABD kıyıdaş devletler içinde 1982 tarihli BMDHS'ni imzalamayan tek ülke konumundadır ve bu durum günümüzde de halen devam etmektedir. B. Clinton, G. W. Bush, B. Obama ve D. Trump dönemlerinde de sözleşmenin ABD Senatosu tarafından

onaylanmaması ve ABD'nin deniz hakları ve sınırları konularında kendi çıkardığı yasalarla başına buyruk ve çıkarları doğrultusunda uygulamalarda bulunması, uluslararası kamuoyunda BMDHS'nin bilinçli şekilde onaylanmadığı kanaatini uyandırmaktadır. ABD'nin BMDHS'ye karşı bu tutumu söz konusu iken çok boyutlu çıkarları yanında Rusya'ya yönelik "karşıt cephe" rolünü üstlendiği görülmektedir. Bu hususa ilişkin temel nedenler arasında Rusya'nın Arktik bölgede varlığı ve genişlemesinin ABD'nin ulusal güvenliği adına tehdit olarak görülmesi ve ABD'nin sahip olduğu kaya gazı ve petrol rezervlerinin azalması durumunda alternatif enerji kaynağı olarak düşünülmesidir. ABD, 2007 yılında Rusya'nın okyanus tabanına titanyum bayrağını dikmesi ile karşıt cephe rolünü güçlendirmek ve Arktik bölgede aktif bir politika izleyeceğinin sinyallerini 2009 yılında yayımladığı Arktik bölgesi politikası belgesi ile ortaya koymuş ve kendisini Arktik ülkesi olarak beyan etmiştir. Bu döneme kadar Arktik bölgeyi askeri güvenlik ve savunma sorunları çerçevesinde değerlendiren ABD, bölgeye bakışını genişleterek 10 Mayıs 2013 tarihinde ABD'nin ilk ulusal Arktik bölge strateji belgesini yayımlamıştır. Obama döneminde ABD, Arktik bölgeye ilişkin daha çok bölgenin ve sahip olduğu ekosistemin korunması, uluslararası işbirliğini güçlendirme ve bilimsel araştırma gibi konular çerçevesinde değerlendirerek bütüncül bir yaklaşım sergilenmiştir (Orttung ve Gartner, 2019: 2-3). Bush ve Obama dönemleri Arktik politikasının ulusal güvenliğin korunması, bölge devletleri ile işbirliği ve ilgili kurumların geliştirilip güçlendirilmesi temelinde şekillendiği söylenebilir. D. Trump dönemi ise ABD'nin Arktik bölgeye ekonomi, enerji ve ulusal güvenlik adına silahlanma temelinde çıkarlar doğrultusunda yaklaşımın sergilendiği bir dönemdir. Bu noktada özellikle Rusya'nın bölgede silahlanma girişimlerinin ABD'yi Arktik bölgede daha etkin olarak var olmaya, yapılanmaya ve politika izlemeye tetiklediğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda Trump'ın Obama'nın Arktik bölgedeki kaldırdığı 2. Filoyu yeniden kurması, Grönland'ı satın alma talebi ve bölgede petrol ve doğal gaz sondaj çalışmalarının yürütülmesi adına başkanlık emri yayınlaması önemli örnekler arasında gösterilebilir.

Özetle, ABD'nin Arktik politikası içerisinde ulusal güvenlik çıkarları olarak füze savunma ve erken uyarı sistemleri, deniz ve hava sistemlerinin konuşlandırılması, stratejik caydırma, deniz serbestisi ve uçuş güvenliği yer almaktadır. Ayrıca, ABD yönetimlerinin Arktik politikası bağlamında ortak noktaları, bölgeye yönelik çevresel, ekonomik ve güvenlik tabanlı bakış açılarına sahip olmalarıdır. Ancak ABD, bölgeye ilişkin uluslararası hukuk kuralları ve iş birliği söylemlerine ağırlık verirken hala Senato'nun BMDHS'ni imzalamaması ise diğer bölge devletleri ve uluslararası kamuoyu nezdinde bir ikileme sebep olmaktadır. Bu durum aynı zamanda ABD'nin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda belirlenen konuların güvenlikleştirilmesine de yol açmaktadır. Arktik bölgede Eilson hava üssüne F-35 savaş uçaklarının konuşlandırılması ve deniz kuvvetlerine de takviye birliklerin katılması, ABD'nin silahlanma adına hız kazandığını göstermektedir. Bu açıdan ABD'nin bölgede hava ve deniz gücünü arttırma niyetinde olduğu söylenebilir. ABD'nin genel anlamda bölgedeki askeri gücüne önem vermesinin en temel sebebi ise Rusya'nın bölgedeki etkin ve artan varlığı ve bu durumun ABD ulusal güvenliği adına tehdit olarak algılanmasıdır.

Rusya'dan sonra Arktik bölgede en uzun kıyı şeridinde sahip olan Kanada'nın bölge üzerinde ekonomik, siyasal ve toplumsal çıkarları söz konusudur. Tarihsel açıdan bakıldığında, Kanada SSCB döneminde bölgeyi SSCB tehdidi çerçevesinde ulusal güvenlik ve egemenlik odağında değerlendirirken SSCB sonrası süreçte ulusal çıkarlar temelinde ele almaktadır (The Government of Canada, 2010: 3-4). Bu bağlamda Kanada bölgeye ilişkin politika ve strateji belirlemede iklim değişikliği, yerli halklarla ilişkilerin geliştirilmesi, toplumsal ve sürdürülebilir ekonomiyi destekleme, ekosistemi koruma, sınır sorunlarının çözümü ve uluslararası işbirliğini geliştirme konularına öncelikli yer vermektedir (Dolata, 2015: 132-133). Bu açıdan Kanada 2010 tarihli Arktik strateji belgesinde bölgenin önemine Arktik bölgenin Kanada'nın ulusal kimliğinin, tarihinin ve kültürünün temelini ışık tuttuğunu belirterek dikkat çekmektedir (Wallin ve Dallaire, 2011: 21). Kanada'nın Arktik bölgedeki hak iddiaları 2003 yılında BMDHS'ni imzalaması sonrası hız kazanmıştır. Bu iddiaların temelini, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge ve Kuzeybatı geçidi oluşturmakla birlikte Danimarka ile olan Hans Adası ve Amerika ile olan Kuzeybatı geçidi sorunları henüz çözüme kavuşmamıştır.

Kanada, ulusal güvenliği ve çıkarları temelinde hak iddialarını Birleşmiş Milletler Kıta Sahaneliği Komisyonu'na başvuruları ile sürdürmesinin ötesinde bölgedeki askeri güç kapasitesini de arttırmaktadır (Berthiaume, 2020). Bu amaçla Kanada öncelikle 2010 yılında sahil güvenlik birimlerini silahlandırmış akabinde Arktik bölgede devriye ekipleri oluşturmaya ve Kutup bölgesinde kullanılmak üzere buz kırıcı gemi satın alma kararı almıştır. 2020 yazında da devriye gemilerinden ilkinin (HMCS Harry DeWolf) Arktik sularına indirmiştir. 2013 yılında ise Arktik tatbikat merkezi kurulmuştur. Özetle, Kanada da Arktik bölgedeki enerji kaynaklarının gün yüzüne çıkması ile bölgedeki hak iddialarını tarihsel, ekonomik ve kültürel boyutları ile ulusal güvenlik ve egemenlik temelinde ortaya koyma çabası içindedir. Ancak, bu iddialarını uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde BMDHS'ne göre gerçekleştirmesine rağmen bölgede silahlanma adına da önemli girişimlerde bulunmaktadır.

Kuzey Denizindeki petrol ve doğal gaz üretiminin düşmesi sonucu gözünü Spitsbergen Antlaşması ile kendisine bırakılan Svalbard bölgesine çeviren Norveç için Arktik bölge güvenlik, enerji ve gıda alanlarında önem arz etmektedir. Arktik bölgedeki en yakın komşusu Rusya ile yakın iş birliği içerisinde olmasına rağmen Norveç tarihsel deneyimleri açısından en büyük tehdidin Rusya'dan gelebileceği düşüncesini de taşımaktadır. Norveç'in Arktik bölgedeki temel hassasiyetleri egemenliğinin tanınması, sahip olduğu hakları kullanabilmesi, bölgedeki sosyo-ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi, çevrenin korunması ve kaynakların etkin kullanılmasıdır. Bu açıdan Norveç özellikle bölge devletleri içerisinde Rusya ile iş birliğine önem vermektedir. 1 Aralık 2006'da Norveç yayımladığı Arktik strateji belgesinde de bu hususlara derinlemesine yer vermektedir. Öte yandan ulusal güvenliği ve egemenliği adına NATO üyeliğini bir kalkan olarak kullanmakta ve ABD ve İngiltere gibi ülkelerle silah, savaş uçağı ve gemisi satın almak adına anlaşmalara imza atmaktadır. Norveç, 2008 yılında hazırladığı savunma planlarında Yüksek Kuzey'in önemine dikkat çekerek askeri yatırımların bölgedeki stratejik önemini ortaya koymuş ve savunma bakanlığı bütçesi bu doğrultuda revize

edilmiştir. Bu bağlamda Rusya ve diğer tehdit olasılıkları temelinde sahil güvenlik birimleri ile radar sayıları arttırılmıştır. Norveç de diğer bölge devletleri gibi Arktikte silahlanmaya her geçen gün daha da fazla yer vermektedir. Norveç Hükümetinin 17 Temmuz 2016 tarihinde teklif olarak sunduğu uzun dönem savunma planına bakıldığında kara, hava ve deniz kuvvetlerinin geliştirilip takviye kuvvetlerle güçlendirilmesi ve 2020 yılına kadar plan dâhilinde savunma bütçesinin 17,6 milyar €'dan (2016) 76,7 milyar €'ya çıkarılması planlanmaktadır (Pettersen, 2016). Özetle, Norveç ulusal güvenliğinin ve egemenlik haklarının korunması ve ulusal çıkarları temelinde Arktik bölgesinde Rusya ile iş birliği içerisinde olmasının yanında olası tehdit olarak gördüğü Rusya'ya karşı NATO ve Avrupa-Atlantik Konseyi gibi uluslararası örgütlerle de iş birliğini sürdürmekte ve silahlanmaya devam etmektedir.

Arktik bölgede yer alan Grönland ve Faroe adaları ile kıyıdaş hüviyetine sahip Danimarka, 2011-2020 yıllarını kapsayan Arktik strateji belgesinde Yüksek Kuzey'deki hak iddialarına, ulusal güvenliğine ve egemenliğine, bölgenin eşit şekilde kullanılmasına ve korunmasına yer vermektedir. Danimarka Dışişleri Bakanı Anders Samuelsen ve Milli Savunma Bakanı Trine Bramsen'in açıkladıkları 2019-2020 yeni dış ve güvenlik politika strateji belgesi ve Danimarka'nın 2011-2020 Arktik strateji belgesinde ulusal güvenlik ve çıkarlar adına Arktik bölgede öncelikli olarak temel aktör konumunun güçlendirilmesine, stratejik önceliklere yer verilmesine, bölgedeki çalışmalarda iş birliğinin arttırılmasına ve silahlandırılmanın azaltılmasına yer vermektedir (Clemmensen, 2016: 350). Öte yandan Danimarka silahlı kuvvetlerinin geliştirilmesi adına yatırımlarını da arttırmaktadır. Kıyıdaş devletler ile ilişkilerinde ve Arktik Konseyi içerisinde bölgenin kaynaklarının eşit şekilde kullanımına, uluslararası iş birliğinin geliştirilmesine ve ortak güvenlik komutanlığının oluşturulmasına vurgu yapmaktadır. Ayrıca her platformda Grönland'ın Danimarka'nın ve Arktik bölgenin güvenliği adına önemine dikkat çekmektedir. Bilindiği üzere, ABD askeri varlığı olarak Thule hava üssü Grönland'da bulunmakta ve balistik füze erken uyarı sistemi ile uzay gözetleme radar sistemleri olarak hizmet vermektedir. Bu durumu Danimarka, ulusal güvenliği adına tehdit olarak algılanmaktadır. Özetle, Danimarka açısından Arktik bölge özellikle ekonomik çıkarlardan ziyade siyasi çıkarlar bağlamında önem arz etmekte ve Danimarka bölgede ulusal güvenliği ve egemenlik haklarına ilişkin iş birliği temelli strateji izlemektedir.

3. ARKTİK BEŞLİSİ VE GÜVENLİK SEKTÖR TANIMLAMASI

Sahip olduğu toprakların yaklaşık %60'ı Arktik bölgede olan Rusya kendisini bölgenin gücüne rehberlik eden temel aktör olarak tanımlamaktadır. Bölgeyi ulusal çıkarları temelinde ekonomik ve askeri açıdan değerlendiren Rusya bölgedeki etkin konumunu yıllardır olduğu gibi bugün de korumakta ve sürdürmektedir (Medvedev, 2008: 3-4). Arktik bölgenin gün yüzüne çıkan ekonomik ve stratejik önemi doğrultusunda Rusya bölgedeki çıkarlarını sadece ekonomik açıdan değil, uluslararası politika bağlamında da ele almakta ve bölge stratejisini revize etmektedir (Government of Russia, 2013). Rusya hükümeti tarafından 2008, 2010 ve 2013 yıllarında açıklanan Arktik strateji ve askeri doktrine belgelerinden anlaşıldığı üzere Rusya'nın Arktik söyleminin Rusya'nın Arktik bölge bağlamında ulusal güvenlik çıkarlarının, bölgenin Rusya'nın ekonomik gelişimine sunduğu katkıların ve bölgenin sağladığı diğer

fırsatların birleşimi üzerine şekillendiğini söylemek mümkündür (Government of Russia, 2008, 2010 ve 2013). Yayımlanan belgeler incelendiğinde Rusya'nın Arktik söylemi içerisinde dört temel hususa vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. Söylem içerisinde ilk olarak Arktik bölgedeki ekonomik girişimlerin geliştirilip arttırılmasına değinilmektedir. Bu konu ile ilgili olarak Arktik kaynakların ve Rusya'nın Arktik bölgedeki ulusal çıkarları özelinde Kuzey Denizin ulusalarası deniz ticaret yolu olarak artan ortak kullanımına işaret edilmektedir. Rusya'nın Arktik söylemi açısından ikinci konu ise Rusya'nın bölge içerisinde yer alan toprakları üzerinde kontrol yetkisi ve egemenliğinin korunup sürdürülmesidir. Bu açıdan Rusya, ulusal ve güvenlik doktrini içerisinde Arktik bölgedeki topraklarının güvenliğinin korunması ve egemenliğinin sürdürülmesine vurgu yaparak bu hususu Arktik söylemi içerisinde merkeze taşımaktadır (Government of Russia, 2008). Arktikte kontrolün sağlanması söylemi aynı zamanda iç politikada da önemli bir etmen olarak karşılık bulmaktadır (Buchanan, 2020). Üzerinde önemle durulan üçüncü konu ise Rusya'nın Arktik bölgedeki toprakları üzerinde yaşayan nüfusun toplumsal gelişimi ve korunması üzerinedir. Rusya'nın Arktik söylemi açısından Arktik bölgede sahip olunan bölgelerin eğitim, altyapı, sağlık, sosyo-ekonomik vb. yönlerden geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmakta, gelişimsel öncelikler kapsamında değerlendirilmekte ve bu doğrultuda yerli halkın dilinin, kültürünün ve geleneklerinin korunması amaçlanmaktadır (Government of Russia, 2008; 2013; Buchanan, 2020). Rusya'nın Arktik söylemi kapsamında tanımlanan son konu ise Arktik bölgenin sahip olduğu ekosistemin korunması ve sürdürülebilirliği konusudur. Kaynakların eşit kullanımının ve çevre kirliliği ile etkin mücadelenin sürdürülebilirliği konulara ulusal çıkarlar ve öncelikler temelinde yer verilmektedir.

Rusya'nın Arktik söylemi içerisinde beliren dört temel konunun güvenlikleştirilip güvenlikleştirilmeme açısından farklılık arz ettiği görülmektedir. Arktik bölgedeki Rus nüfusunun toplumsal gelişimi ve korunmasını gündeme getiren konunun Rus Arktik söylemi içerisinde yer almasına rağmen ilgili konu ya da konuların güvenlikleştirilmediğini söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle, konuya ilişkin Rusya'nın söylemler içerisinde ulusal güvenliğe ve güvenlik açısından tehdit algılarına vurgu yapılmamaktadır. Arktik bölgedeki ekonomik girişimlerin geliştirilmesi ve arttırılmasına yönelik konu üzerinden Rusya'nın Arktik söylemleri içerisinde sık sık ulusal güvenliğine ilişkin algıladığı tehditlere vurgu yaptığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda Rus silahlı kuvvetlerin temel görevlerinden birinin Rusya'nın ekonomik faaliyetlerinin güvenliğini sağlamak olduğu yönündeki söylemleri örnek olarak gösterilebilir (Government of Russia, 2010: 3-4). Ekonomik girişimlerin korunması ve özellikle güvenlik açısından değerlendirilmesi, Rusya'nın Arktik söylemi içerisinde ekonomik çıkarları yönelik algılanan tehditlere ışık tutmaktadır.

Özetle, Arktik bölgedeki ekonomik girişimlerin ulusal güvenlik politikaları ile bağlantılı olduğu ve ilgili konunun Rusya'nın Arktik söylemi içerisinde güvenlikleştirildiği açıkça anlaşılmaktadır (Government of Russia, 2009: 4-5; 2010: 4). Rusya'nın Arktik bölgede sahip olduğu sınırların üzerinde kontrolün sağlanması ve egemenliğin korunmasına ilişkin konunun da Rusya'nın Arktik söylemi çerçevesinde ulusal güvenliğine yönelik tehditlere vurgu yaptığı görülmektedir. Konu içerisinde sadece kaçakçılık ve kaynakların yasa dışı kullanımı örnekleri

açısından sivil otoritenin kontrolü değil aynı zamanda terörizmle mücadele ve bölge dışı devletlerinde de bölgede silahlanma çabalarına da yer verilmektedir. Bu açıdan sınırların kontrolü ve egemenliğin korunması hususunun politik ve askeri güvenlik boyutuna sahip olduğu anlaşılmaktadır (Government of Russia, 2010: 6). Rusya'nın Arktik bölgedeki egemenliğine yönelik güvenlik, tehdit, koruma ve savunma açısından vurgu yapılması, Arktik bölgedeki Rus egemenliğine yönelik tehditlerin Rusya'nın Arktik söylemi içerisinde yer aldığını göstermektedir (Buchanan, 2020). Diğer bir ifadeyle, ilgili konunun Rusya'nın Arktik söylemi içerisinde güvenlikleştirildiği görülmektedir. Ekolojik sistem bağlamında kaynakların eşit kullanımının ve çevre kirliliği ile etkin mücadelenin sürdürülebilirliği konusu, sıklıkla tehdit, koruma ve güvenlik terimleri ile birlikte kullanılmaktadır (Government of Russia, 2013). Arktik ekosisteminin tehditlere maruz kaldığının vurgulanması ise çevresel güvenliğe ilişkin algılanan tehditlerin Rusya'nın Arktik söylemi içerisinde yer aldığını göstermektedir. Ayrıca bu konuların Rusya'nın güvenlik politikaları içerisinde ekolojik güvenlik başlığı ile yer bulması da önemli bir göstergedir (Government of Russia, 2009; 2010). Bu noktada ekolojik sistemin korunması ve sürdürülebilirliği konusunun da Rusya'nın Arktik söylemi içinde güvenlikleştirildiği anlaşılmaktadır. Özetle, Rusya'nın Arktik söylemi içerisinde bahse konu dört temel konunun ekonomik, politik, askeri, toplumsal ve çevresel güvenlik sektörleri açısından ele alındığını söylemek mümkündür.

Alaska eyaleti ile kıyıdaş devlet hüviyeti taşıyan ABD, kendisini Arktik bölgede çıkarların ve aktörlerin merkezinde konumlandırmakta ve bölgenin ana unsuru olarak tanımlamaktadır (Government of USA, 2016: 5-6; 2013: 7). Arktik bölgenin sahip olduğu kaynakların gün yüzüne çıkması ve bölgeye erişimin kolaylaşması bağlamında diğer kıyıdaş devletler gibi ABD'nin de bölgeye ilgisi son yıllarda artmış bulunmaktadır. Bölge, ABD açısından öncelikli olarak ulusal güvenlik ve ekonomik olarak önem taşımaktadır (Government of USA, 2016: 15; 2013: 6; 2010: 50; 2009: 3; 2008: 6,9). ABD'nin Arktik söylemine bakılacak olursa, söylemin Arktik bölgenin değişen dinamikleri çerçevesinde şekillendiği söylenebilir. Bölgenin değişen dinamikleri, ABD'ye bölge nezdinde sorunlar doğurduğu gibi fırsatlar da sunmaktadır (Government of USA, 2016: 5; 2013: 5-6; 2009: 2). ABD'nin ulusal güvenlik ve Arktik strateji belgeleri incelendiğinde, ABD'nin Arktik söylemi içerisinde temel olarak üç konunun ele alındığı görülmektedir. ABD açısından ilk sırada ve en çok üzerinde durulan konu, ABD'nin Arktik bölgedeki egemenliğinin korunması/tanınması ve ulusal güvenliğidir. Bu bağlamda bölge adına en önemli önceliğin Amerikalıların, Arktik bölgede egemenlik sınırlarının ve haklarının, doğal kaynakların ve ABD çıkarlarının korunması olduğu ifade edilmektedir (Government of USA, 2016: 27; 2013: 2,7; 2009: 3-4).

ABD, ikinci konu olarak Arktik bölgedeki sınırları içerisinde ekonomik faaliyetleri korumayı ve geliştirmeyi gündeme taşımaktadır. Bölgenin sunduğu ekonomik fırsatlardan ulusal çıkarlar bağlamında en üst seviyede yararlanılması Arktik söylemi içerisinde sık sık yer verilmektedir (Government of USA, 2016: 10; 2013: 4,7). Özellikle ekonomi ve enerji güvenliği konuları açısından bölgenin zenginliğine dikkat çekilmektedir. ABD'nin Arktik söylemi içerisinde güvenlikleştirme bağlamında dile getirilen son konu ise çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğidir. Bölgenin kaynaklarının sürdürülebilirliği ve değişen iklim

koşullarının bölge üzerindeki etkilerini ABD'nin çıkarları dikkate alınarak gözlemlenmesi ve bu bağlamda bölgenin sahip olduğu ekosistemin gözlem, kontrol ve denetim altında tutulması gerekliliği vurgulanmaktadır (Government of USA, 2016: 13; 2013: 8; 2009: 12). ABD'nin bölgedeki egemenliğinin korunması/tanınması ve ulusal güvenliğinin söylem içerisinde algılanan tehditler bağlamında dile getirildiği görülmektedir. ABD'nin 2009 (p.3-4), 2013 (p.2,7) ve 2016 (p.27) tarihli Arktik strateji belgelerinde bu konuya önemle yer vermesi dayanak teşkil etmektedir.

ABD'nin Arktik bölgedeki egemenliğinin ve güvenliğinin tehdit, koruma, savunma ve askeri mücadele gibi kavramlar temelinde ele alınıp gündeme getirilmesi, ABD'nin Arktik bölgedeki otorite ve egemenliğine yönelik algılanan tehditleri işaret etmektedir. Algılanan tehditler sadece egemenliğin korunmasına/tanınmasına yönelik değil, aynı zamanda terörizm ve füze savunma sistemleri gibi askeri nitelikli saldırı tehditlerine de yöneliktir. Bu durum, ABD'nin bölgede algıladığı tehditlerin politik ve askeri güvenlik odaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca ABD'nin ulusal güvenlik politikalarında Arktik bölge bağlamında savunma iş birliğinin artırılması, güvenliğin tesis edilmesi ve desteklenmesi ve ABD'nin ileri seviyedeki güvenlik çıkarları gibi hususlara derinlemesine yer vermesi, ABD'nin Arktik söylemi içerisinde güvenlikleştirme yaklaşımının varlığını açıkça göstermektedir. Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği açısından Arktik bölgenin ekonomik değerinin ve sunduğu fırsatların dile getirilmesi ise ABD'nin Arktik söylemi içerisinde algıladığı tehditlere vurgu yapmaktadır. Bölgedeki mevcut ekosistemin korunmasına ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik söylemlerin ABD'nin ekonomik ve enerji güvenliği bağlamında ulusal güvenlik politikalarında da yer alması, ilgili konunun güvenlikleştirildiğini ortaya koymaktadır (Government of USA, 2016: 10-12; 2013: 4,7; 2010: 50; 2009: 6, 10-11). Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, ABD'nin Arktik söylemi içerisinde güvenlikleştirilmiş bir konu olarak yer almaktadır. Özetle, ABD'nin Arktik söylemi içerisinde vurgulanan üç temel konunun da politik, askeri, ekonomik ve çevresel güvenlik sektörleri açısından ele alındığını söylemek mümkündür.

Rusya'dan sonra Arktik bölgede ikinci en geniş sınıra sahip olan Kanada, öncelikle kendisini kıyıdaş devletler içinde "gerçek Kuzeyli" olarak tanımlamakta ve Arktik bölgenin Kanada'nın kimliğini, kültürünü, mirasını ve geleceğini yansıttığını ifade etmektedir (Government of Canada, 2019, 2009: 1-2; 2010: 3-4). Bölgeye son yıllarda artan ilginin ve küresel çıkarların karşısında Kanada da kendi özünden bir parça olarak gördüğü ve kuzey bölgesi olarak ifade ettiği Arktik bölgeye ve Kanada'nın geleceği için bölgenin korunmasına ve güvenliğinin sağlanmasına önem vermektedir (Government of Canada, 2019; 2017: 50; 2010: 3; Dolata, 2009: 1-2). Kanada'nın Arktik söylemine bakılacak olursa, söylemin bölgenin Kanada'ya sunduğu fırsat ve ortaya çıkardığı sorunlar çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.

Kanada'nın Arktik söylemi içerisinde dört temel konu gündeme getirilmektedir. Öncelikli olarak ilk sırada gündeme getirilen konu, Kanada'nın Arktik bölge üzerindeki yetki ve otoritesinin korunması ve egemenliğinin tanınmasıdır. Bu bağlamda Kanada'nın bölge ile ilgili yayımladığı tüm yasal belgelerinde "Arktik bölgedeki egemenliğimizin gösterilmesi ve

pekiştirilmesi, Kuzey’de varlığımız için mücadele ve bölgedeki yönetici rolümüzün güçlendirilmesi” gibi konulara detaylı şekilde yer vermesi önemli dayanak oluşturmaktadır (Government of Canada, 2019; 2017: 6,27; 2010: 9-10; 2009: 9). Kanada’nın Arktik söylemi içerisinde ikinci ele alınan konu ise Kanada’nın Arktik bölgesi dâhil Kuzey topluluklarının toplumsal gelişimi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Eğitim, alt yapı, sağlık ve yönetim gibi toplumsal gelişimi oluşturan temel konular bağlamında Kuzey’in gerçek potansiyelinin ve değerinin ortaya çıkarılması, söylem içerisinde ele alınan ikinci konuya vurgu yapmaktadır (Government of Canada, 2019; 2010: 11-12,22-23). Bölgedeki ekonomik girişimlerin geliştirilip arttırılması konusu da Kanada’nın Arktik söylemi içerisinde önemle yer almaktadır. Bu konu, tüm Kanada halkının ve Kuzeyli toplulukların refahı adına öncelik arz etmektedir (Government of Canada, 2009: 12). Söylem içerisinde dile getirilen son konu ise çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğidir. Arktik bölgenin insani ve ticari açıdan artan kullanımı ile birlikte iklim değişikliği, kirlilik ve kaynakların kötüye kullanılması, bölgenin ekosistemine yönelik potansiyel tehdit olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan Arktik bölgedeki çevresel mirasın korunması ile güvenliğinin sağlanması gerekliliği Kanada hükümeti tarafından sürekli dile getirilmektedir (Government of Canada, 2019; 2010: 16-17; 2009: 14).

Kanada’nın Arktik söylemi içerisinde vurgulanan dört temel konunun politik, askeri, ekonomik ve çevresel güvenlik sektörlerini kapsadığı görülmektedir. Kanada’nın Arktik söylemi içerisinde toplumsal ve ekonomik gelişim dile getirilse de konunun güvenikleştirilmediği gözlemlenmektedir. Bu açıdan konu, Kanada’nın ulusal güvenliği ve güvenliğine yönelik tehditler kapsamında değerlendirilmemektedir. Konu sadece söylem içerisinde politize edilmektedir. Söylem içerisinde ikinci olarak vurgulanan Kanada’nın Arktik bölgede yetki ve otoritesinin sağlanması ve egemenliğinin tanınması, algılanan tehditlere ışık tutmaktadır (Government of Canada, 2019; 2010:9). Egemenliğin ve otoritenin koruma ve güvenlik açısından vurgulanması, söylem açısından konunun güvenikleştirildiğini ortaya koymaktadır. Ele alınan bir diğer konu olan çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği, güvenlik, tehdit ve koruma bağlamında vurgulanmaktadır (Government of Canada, 2010: 24). Arktik bölgenin ekosistemini tehdit eden birçok konuya söylem içerisinde yer verilmektedir. Ayrıca Kanada’nın bölgeye yönelik yayımladığı belgelerde “Arktik çevresinin korunması, Kuzey topraklarının ve sularının korunması” gibi başlıklarla konuya resmi olarak da yaklaşıldığı anlaşılmaktadır (Government of Canada, 2019; 2010: 16-17). Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği konusunun algılanan güvenlik tehditleri kapsamında değerlendirildiği ve Kanada’nın Arktik söylemi içerisinde güvenikleştirildiğini söylemek mümkündür. Özetle, Kanada’nın Arktik söylemi içerisinde bahse konuların ekonomik, politik, toplumsal ve çevresel güvenlik sektörleri açısından ele alındığını söylemek mümkündür.

Rusya ile Arktik bölgesinde sınırı olan, tarihsel açıdan da kaygı verici jeopolitik konuma ve Arktik bölge sınırları içindeki kaynaklarından önemli bir ekonomik gelire sahip Norveç’in bölge üzerindeki hassasiyeti ve çıkarları önem taşımaktadır. Norveç de diğer kıyıdaş devletler gibi bölgenin sunduğu olanaklardan yararlanmak istemekte ve bölgede artan rekabet açısından ilgisini arttırmaktadır. Bölge, Norveç için stratejik önceliğe sahiptir (Government of Norway,

2020: 16; 2017: 14, 2015: 31, 2014). Norveç'in Arktik söylemi, bölgenin ortaya çıkardığı sorunlar ve sunduğu fırsatlar bağlamında şekillenmektedir. Söylem temelde bölgenin gelecek nesiller açısından sürdürülebilirliğine ve güvenliğinin sağlanmasına dayanmaktadır (Government of Norway, 2017: 16; 2014).

Norveç'in Arktik söylemi içerisinde dört temel konu yer almaktadır. İlk sırada bölgedeki ekonomik girişimlerin geliştirilip arttırılması söz konusudur. Bölge kaynaklarının gün yüzüne çıkartılıp kullanıma sunulmasının Norveç ekonomisi için önemine dikkat çekilerek Norveç ve özellikle Norveç'in kuzey bölgelerinin refah ve istihdam açısından önemine vurgu yapılmaktadır. Söylem içerisinde ayrıca ekonomik gelişim bağlamında "Yüksek Kuzey" olarak ifade edilen bölgenin alt yapı ve güvenlik konularına yer verilmektedir (Government of Norway, 2020: 17; 2017: 17; 2014). Norveç'in Arktik stratejisindeki temel vurgu, egemenliğin korunması ve otoritenin sürdürülmesidir. (Government of Norway, 2017: 15-16,42). Söylem içerisinde vurgulanan diğer bir konu ise Kuzey topluluklarının toplumsal açıdan korunması ve gelişimidir. Konu, aynı zamanda ekonomik girişimler ve gelişim ile ilişkilendirilerek ilgili toplulukların ekonomik, kültürel, eğitim, sağlık, vb. açılardan geliştirilmesinin altını çizmektedir (Government of Norway, 2017: 18,20). Söylem içerisinde son olarak vurgulanan konu, çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Norveç'in Arktik söylemi içerisinde petrol arama ve çıkarma faaliyetlerinin yarattığı çevre kirliliği, artan deniz taşımacılığı ve iklim değişikliği gibi sorunlara vurgu yapılarak konuya dikkat çekilmektedir (Government of Norway, 2020: 20; 2015: 43).

Söylem içinde yer verilen konuların güvenlik sektörleri açısından değerlendirildiğinde birbirlerinden farklılık arz ettiği ve bazı konuların güvenlikleştirilmediği görülmektedir. Toplumsal koruma ve gelişimin güvenlik konusu bağlamında değerlendirilmediği yani güvenlikleştirilmediği ancak söylem içinde politize edildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan ekonomik girişimlerin ve faaliyetlerin geliştirilip arttırılmasının söylem içerisinde güvenlikleştirilmektedir. Norveç Hükümetinin bölgeye ilişkin yayımladığı belgelerde bölgede önemli çıkarları ve varlıkları olduğunu ifade etmesi ve bu durumun korunması adına ulusal güvenlik ve savunma konuları içerisinde ele alındığını açıklamaları, ilgili konunun güvenlikleştirildiğine yönelik dayanak oluşturmaktadır (Government of Norway, 2019: 7,29-30). Norveç'in Arktik bölgede sahip olduğu hak ve yetkilerin kontrol altında tutulması, korunması ve bölgedeki egemenliğinin tanınmasına ilişkin konuların algılanan tehditler çerçevesinde söylem içerisinde yer bulduğu görülmektedir (Government of Norway, 2017: 20-22). Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusu ise söylem açısından tehdit ve güvenlik kavramları kapsamında ele alınması ve Arktik bölgenin ekosistemine ile ilgili birçok konunun tehdit edici yönlerinin vurgulanması, konunun söylem bağlamında güvenlikleştirildiğini işaret etmektedir. Özetle, Norveç'in Arktik söylemi içerisinde bahse konuların ekonomik, politik, toplumsal ve çevresel güvenlik sektörleri açısından ele alındığını söylemek mümkündür.

Grönland ve Faroe adaları ile kıyıdaş devlet olma statüsüne sahip Danimarka, Arktik bölgenin jeopolitik öneminin artması ile özellikle Grönland üzerinden Arktik bölgeye yönelik ilgisini yoğunlaştırmıştır. Danimarka'nın Arktik söylemi, Arktik bölgenin değişen yapısı ve

karakteristiği bağlamında şekillenmektedir. Danimarka Arktik söylemi içerisinde genellikle bölgenin sunduğu fırsatlardan yararlanmak adına yasal hak sahibi olduğuna ve bölgenin barış, refah ve sürdürülebilir gelecek adına korunmasına değinilmektedir. Danimarka'nın Arktik söylemi içerisinde dört temel konuya vurgu yapılmaktadır. İlk konu, Danimarka'nın Arktik bölgedeki yasal statüsünün korunması ve egemenliğinin tanınmasıdır. Bölgeye yönelik yayımlanan belgelerde Danimarka Krallığının bölgelerdeki girişimlerinde ve faaliyetlerinde beklenen artış çerçevesinde egemenliğinin güçlendirilme ihtiyacı vurgusu ilgili konuya işaret etmektedir (Government of Denmark, 2011: 20). İkinci konu olarak Arktik bölgede gelişen ekonomik faaliyetler yer almaktadır. Danimarka Krallığının ekonomik büyüme ve gelişimi açısından öne çıkan fırsatları ile Grönland bölgesinde eğitim, alt yapı ve güvenlik gibi konuların bölgedeki ekonomik faaliyetler Arktik söylem içerisinde sık sık vurgulanmaktadır (Government of Denmark, 2011: 23-24). Danimarka'nın Arktik söylemi içinde vurgulanan üçüncü konu ise Arktik toplulukların özellikle de Grönland'ta yaşayan topluluğun toplumsal sürdürülebilirliği ve gelişimidir. Konuya ilişkin Danimarka Hükümeti, bölgedeki toplulukların kültürlerinin korunması ile yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerekliliğine dikkat çekmektedir (Government of Denmark, 2011: 23). Söylem içerisinde vurgulanan son konu ise çevrenin korunması ve ekolojik sistemin sürdürülebilirliğidir. Bölgedeki iklim değişikliği ve artan faaliyetler açısından çevre kirliliği ve kaynakların kontrol dışı araştırılıp çıkarılması gibi konulara dikkat çekilmesi, Arktik bölgenin kırılğan iklim, çevre ve doğasına vurgu yapmaktadır (Government of Denmark, 2011: 43-44).

Söylem içinde yer verilen konuların güvenlik sektörleri açısından değerlendirildiğinde birbirlerinden farklılık arz ettiği ve bazı konuların güvenlikleştirilmediği görülmektedir. Toplumsal sürdürülebilirlik ve ekonomik gelişimin konu olarak söylemin merkezinde yer almasına karşın güvenlik konusu bağlamında değerlendirilmediği yani güvenlikleştirilmediği ancak söylem içinde politize edildiği anlaşılmaktadır. Danimarka'nın Arktik bölgedeki yasal statüsünün korunması ve egemenliğinin tanınması konusunun ve bu konuyu dile getiren diğer konuların algılanan tehditler ile ilişkilendirilmediği görülmektedir. Danimarka Krallığının merkez yetkililerinin sorumluluğu olarak Danimarka'nın Arktik bölgede egemenliğinin güçlendirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmesine rağmen bu durumu algılanan tehditler ile ilişkilendiren bir söyleme rastlanılmamaktadır. Bu bağlamda konunun güvenlikleştirilmediği sadece söylem içinde politize edildiğini söylemek mümkündür. Ayrıca konunun yasal belgelerde "Arktik çevresinin ve biyolojik çeşitliliğin korunması" başlığı ile güvenlik kapsamında değerlendirilmesi de konunun güvenlikleştirildiğinin göstergeleri arasında yer almaktadır (Government of Denmark, 2018: 25). Özetle, Danimarka'nın Arktik söylemi içerisinde bahse konuların politik, ekonomik, toplumsal ve çevresel güvenlik sektörleri açısından değerlendirildiğini söylemek mümkündür.

SONUÇ

Arktik bölge sahip olduğu kaynakların ve bu kaynakların özellikle ekonomik değerlerinin gün yüzüne çıkartılması neticesinde küresel açıdan jeopolitik bir rekabet alanına dönüşmüş durumdadır. Bu rekabet alanı üzerinde bugün hala kıyıdaş ve kıyıdaş olmayan devletlerin ulusal çıkarları çerçevesinde rekabet içinde oldukları ve çıkar çatışmasına girdikleri açıkça

görülmektedir. Bu durum aynı zamanda Arktik bölgenin güvenliğinin ve sahip olduğu ekosistemin sürdürülebilirliğini tehdit edecek boyuta gelmektedir. Bu noktada özellikle kıyıdaş devletlerin kendi aralarındaki rekabet bağlamında farklı güvenlik sektörleri üzerinden bölgedeki silahlanma yarışı dikkat çeken en önemli gelişme olarak ortaya çıkmaktadır. Kıyıdaş devletler, silahlanma çabalarına dayanak oluşturmak adına ulusal çıkarlarını ve güvenliklerini merkeze taşıyarak kendi belirledikleri konu ya da konuları güvenlikleştirmeye çalışmaktadırlar. Kıyıdaş devletler, güvenlikleştirme yaklaşımının temeli olan söz-edimler yoluyla Arktik bölgeye ilişkin kendi söylemlerini oluşturmaktadırlar. Söylemleri açısından bazı noktalarda farklılık ve benzerlik taşıyan kıyıdaş devletlerin güvenlikleştirme açısından da farklı ve benzer güvenlik sektörleri içinde yer aldıkları görülmektedir.

Kıyıdaş devletlerin Arktik söylemleri incelendiğinde bunlar içerisinde yer verilen konuların çoğunlukla benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Arktik bölgenin sahip olduğu çevrenin korunması ve ekosisteminin sürdürülebilirliği, bölgenin ekonomik açıdan gelişimi, ve hak ve yetkilerin korunması, ve egemenliğin tanınması konuları, tüm kıyıdaş devletlerin söylemlerinin merkezinde yer almaktadır. Bölgenin toplumsal açıdan korunması ve gelişimi konusuna ise ABD dışında tüm kıyıdaş devletler, söylemleri içerisinde yer vermektedir. Öte yandan, kıyıdaş devletlerin güvenlikleştirdikleri konular ve konuların ait olduğu güvenlik sektörleri açısından da kendi aralarında benzerlikler bulunmaktadır. İklim değişikliği, çevre kirliliği ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi konuları çevre güvenliği kapsamında güvenlikleştirirken benzer şekilde, konuları askeri, politik ve ekonomik güvenlik sektörleri içerisinde ele almaktadırlar. Diğer benzer bir durum ise ABD'nin, Norveç'in ve Rusya'nın Arktik söylemleri içerisinde ekonomik güvenlik ile ilgili konuları güvenlikleştirmeleridir. ABD'nin ve Rusya'nın söylemleri içerisinde de askeri güvenlik ile ilgili konuların güvenlikleştirildiği görülmektedir.

Kıyıdaş devletlerin ulusal güvenlikleri ve çıkarları çerçevesinde Arktik bölgeye ilişkin inşa ettikleri söylemleri içerisinde güvenlikleştirme yaklaşımı açısından benzer ve farklı güvenlik sektörleri tercihlerinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda kıyıdaş devletlerin söylemleri çerçevesinde sırayla; Rusya'nın güvenlikleştirme kapsamında ele aldığı konuların askeri, politik, ekonomik ve çevresel güvenlik sektörleri içerisinde; ABD'nin askeri, politik, ekonomik ve çevresel güvenlik sektörleri içerisinde; Kanada'nın politik ve çevresel güvenlik sektörleri içerisinde; Norveç'in politik, ekonomik ve çevresel güvenlik sektörleri içerisinde; Danimarka'nın çevresel güvenlik sektörü içerisinde yer aldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler*, 8(30), 43-73.
- Baysal, B., ve Lülecı, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi, *Güvenlik Stratejileri*, 11(22), 61-96.
- Berthiaume, L. (2020). Canadian navy enters new era with long-awaited Arctic warship. *The Canadian Press*, <https://www.theglobeandmail.com/canada/article-canadian->

- navy-enters-new-era-by-welcoming-long-awaited-arctic-warship/, (Erişim Tarihi: 24.10.2020).
- Buchanan, E. (2020). The overhaul of Russian strategic planning for the Arctic Zone to 2035. *NATO DEFENCE COLLEGE*, <https://www.ndc.nato.int/research/research.php?icode=641#> (Erişim Tarihi: 26.10.2020).
- Buzan, B., ve Wæever, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Buzan, B., Wæever, O. ve Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Lynne Rienner Pub.
- Clemmensen, J. R. (2016). An Arctic Great Power’? Recent developments in Danish Arctic Policy. *Arctic Yearbook*, https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2016/Scholarly_Papers/13.Rahbek.pdf, (Erişim Tarihi: 24.10.2020).
- Cohen, A. (2011). Russia in the Arctic: Challenges to U.S. Energy and Geopolitics in the High North. *Strategic Studies Institute, US Army War College*, <http://www.jstor.com/stable/resrep12068.5.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.10.2020).
- Dolata, P. (2015). A New Canada in the Arctic? Arctic Policies under Harper. *Canadian Studies* [Online], No.78, s.131-154. <http://journals.openedition.org/eccs/521>; DOI: 10.4000/eccs.521, (Erişim Tarihi: 24.10.2020).
- Dolata, P. (2009). “The Arctic Is Ours”: Canada’s Arctic Policy - Between Sovereignty and Climate Change. *Fokus Canada*, Nr.2. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/usa/06874.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.10.2020).
- Dostri, O. (2017). Back to the Czarist Era: Russia’s Aspirations, Buildup, and Military Activity in the Arctic Region. *Strategic Assessment*, 20(2), 113-124.
- Government of Canada. (2019). *The Government of Canada Launches Co-Developed Arctic and Northern Policy Framework*. <https://www.canada.ca/en/crown-indigenous-relations-northern-affairs/news/2019/09/the-government-of-canada-launches-co-developed-arctic-and-northern-policy-framework.html>, (Erişim Tarihi: 27.10.2020).
- Government of Canada. (2017). *Canada’s Arctic Policy Framework: Discussion Guide*. <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1503687877293/1537887905065>, (Erişim Tarihi: 29.10.2020).
- Government of Canada. (2010). *Statement of Canada’s Arctic Foreign Policy: Exercising Sovereignty and Promoting Canada’s NORTHERN STRATEGY Abroad*. https://www.international.gc.ca/world-monde/assets/pdfs/canada_arctic_foreign_policy-eng.pdf, (Erişim Tarihi: 29.10.2020).
- Government of Canada (2010). Statement on Canada’s Arctic Foreign Policy. http://www.international.gc.ca/polar-polaire/canada_arctic_

- foreign_policy_bookletla_politique_etrangere_du_canada_pour_arctique_livret.aspx?lang=eng&view=d, (Erişim Tarihi: 24.10.2020).
- Government of Canada. (2009). *Canada's Northern Strategy Our North, Our Heritage, Our Future*. <http://library.arcticportal.org/1885/1/canada.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.10.2020).
- Government of Denmark. (2018). *Foreign and Security Policy Strategy 2019-2020*. https://www.dsn.gob.es/sites/dsn/files/2018_Denmark%20Foreign%20and%20security%20policy%20strategy%202019-2020.pdf, (Erişim Tarihi: 30.10.2020).
- Government of Denmark. (2011). *Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011-2020*. <http://library.arcticportal.org/1890/1/DENMARK.pdf>, (Erişim Tarihi: 30.10.2020).
- Government of Norway. (2020). *The Defence of Norway Capability and Readiness Long Term Plan*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/3a2d2a3cfb694aa3ab4c6cb5649448d4/long-term-defence-plan-norway-2020---english-summary.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.10.2020).
- Government of Norway. (2019). *Future acquisitions for the Norwegian Defence Sector 2019–2026*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/7635ac0d48d44fc180fac57f58be7518/faf-2019-2026-english---final.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.10.2020).
- Government of Norway. (2017). *Norway's Arctic Policy*. https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/nord/nordkloden_en.pdf, (Erişim Tarihi: 30.10.2020).
- Government of Norway. (2015). *Final Report on Future North*. https://www.regjeringen.no/contentassets/8aa6fc353593499ea9e1a343fcb19600/final-report_future-north.pdf, (Erişim Tarihi: 30.10.2020).
- Government of Norway. (2014). *Norway's Arctic Policy for 2014 and beyond - a Summary*. https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/report_summary/id2076191/, (Erişim Tarihi: 29.10.2020).
- Government of Russia. (2013). *The development strategy of the Arctic zone of the Russian Federation*. <http://www.iecca.ru/en/legislation/strategies/item/99-the-development-strategy-of-the-arctic-zone-of-the-russian-federation>, (Erişim Tarihi: 25.10.2020).
- Government of Russia. (2010). *The Military Doctrine of the Russian Federation*. https://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf, (Erişim Tarihi: 25.10.2020).

- Government of Russia. (2009). *National Security Strategy of the Russian federation to 2020*. <https://thailand.mid.ru/en/national-security-strategy-of-the-russian-federation>, (Erişim Tarihi: 26.10.2020).
- Government of Russia. (2008). *Russian Federation Policy for the Arctic to 2020*. <http://www.arctis-search.com/Russian+Federation+Policy+for+the+Arctic+to+2020>, (Erişim Tarihi: 24.10.2020).
- Government of USA. (2018). *Summary of the 2018 National Defence Strategy of The United States of America*. <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>, (Erişim Tarihi: 27.10.2020).
- Government of USA. (2016). *Implementation Framework for the National Strategy for the Arctic Region*. <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/whitehouse.gov/files/documents/National%20Strategy%20for%20the%20Arctic%20Region%20Implementation%20Framework%20%28Appendix%20A%29%20Final.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.10.2020).
- Government of USA. (2013). *National Strategy for the Arctic Region*. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/nat_arctic_strategy.pdf, (Erişim Tarihi: 27.10.2020).
- Government of USA. (2010). *National Security Strategy*. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf, (Erişim Tarihi: 27.10.2020).
- Government of USA. (2009). *National Security Presidential Directive and Homeland Security Presidential Directive*. <https://fas.org/irp/offdocs/nspd/nspd-66.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.10.2020).
- Government of USA. (2008). *National Defence Strategy*. <https://archive.defense.gov/pubs/2008NationalDefenseStrategy.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.10.2020).
- Hunter, T. (2017). Russian Arctic Policy, Petroleum Resources Development and the EU: Cooperation or Coming Confrontation?. *The European Union and the Arctic*, Eds. Nengye Liu, Elizabeth A. Kirk ve Tore Henriksen, Brill. www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w8h3gv, (Erişim Tarihi: 22.10.2020).
- Jacobsen, M. (2016). Introduction: Arctic International Relations in a Widened Security Perspective. *Politik*, 20(3), 6-14.
- Kapyla, J., ve Mikkola, H. (2013). Arctic Conflict Potential Towards An Extra-Arctic Perspective. *The Finnish Institute of International Affairs Briefing Paper*, No. 138, (Erişim Tarihi: 22.10.2020).
- Medvedev, D. (2020). <https://arctic.ru/international/20201013/983454.html>, (Erişim Tarihi: 25.10.2020).

- Medvedev, D. (2008). Basics of The State Policy of Russian Federation in the Arctic for the Period Till 2020 and for a Further Perspective, http://www.research.kobe-u.ac.jp/gsics-pcsrc/sympo/20160728/documents/Keynote/Russian_Arctic_Policy_2009.pdf, (Erişim Tarihi: 25.10.2020).
- Orttung, R. ve Gartner, K. (2019). U.S. Policymaking Under Trump and Obama Implications for Russia and China. *PONARS Eurasia Policy Memo*, No. 588, (Erişim Tarihi: 23.10.2020).
- Pettersen, T. (2016). Norwegian Government proposes defence spending increase. *The Barents Observer*, 17 June 2016. <https://thebarentsobserver.com/en/2016/06/norwegian-government-proposes-defence-spending-increase>, (Erişim Tarihi: 23.10.2020).
- Wæever, O., (1995). Securitization and Desecuritization, *On Security*, Der. Ronnie D. Lipschutz, New York: Columbia University Press, 48-86.
- Wallian, P. ve Dallaire, R. (2011). Sovereignty and Security in Canada's Arctic. *Interim Report of Standing Senate Comittee on National Security and Defense*. https://sencanada.ca/Content/SEN/Committee/403/defe/rep/rep_07mar11-e.pdf, (Erişim Tarihi: 24.10.2020).
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*, New York, Random House.